

Högerradikala partier i EU

- Den här veckan går samtliga 28 medlemsländer i EU till val för att välja nya representanter till EU-parlamentet.
- De högerradikala partierna förväntas göra bättre ifrån sig än någonsin förut, vilket i teorin kan påverka hur EU fungerar som överstatlig institution - och även kan påverka hur EU försöker värna demokratin och mänskliga rättigheter i sina medlemsländer.
- Idag återstår endast fem länder i EU, där högerradikala partier ännu inte har tagit plats i de nationella parlamenten.
- I EU finns det idag lika många regeringar med höger-radikala partier i sig, som det finns vänsterorienterade regeringar.
- I de två länder där högerradikala partier själva har bildat regering, Ungern och Polen, har det skett omfattande demonteringar av grundläggande demokratiska funktioner.

Polens premiärminister Jaroslaw Kaczyński, ledare för partiet Lag och rättvisa (PiS).

Heinz-Christian Strache, fram till i helgen ordförande för det högerradikala Frihetspartiet (FPÖ) och Österrikes vicekansler.

BILD: CZAREK SOKOLOWSKI/AP OCH RONALD ZAK/AP

Österrike och Polen – Europas mörka facit

Högerradikala partier ser ut att göra mycket bra ifrån sig i söndagens EU-val. Vilka blir konsekvenserna för Europa när dessa krafter växer sig starkare?

I flera EU-länder där sådana partier redan kommit till makten finns det redan ett facit. Dagens ETC:s Joakim Medin tar oss med till Österrike och Polen.

Förra helgens politiska skandal i Österrike kunde knappast ha kommit med en bättre timing. Med bara en vecka kvar till EU-vallet visade det sig att vicekansler Heinz-Christian Strache, ordförande för det högerradikala Frihetspartiet (FPÖ) som ingått i landets koalitionsregering, hade haft ett hemligt sammanträde på Ibiza med vad han trodde var en rysk oligarkdotter. Det här var 2017 och Österrikes parlamentsval var i antågande. I utbyte mot

ryska oligarkpengar till FPÖ föreslog Strache att de intressen som kvinnan representerade skulle få tillgång till statliga kontrakt i Österrike, om hans parti kom till makten.

Sedan "Ibizavideon" offentliggjordes på fredagen den 17 maj har Strache avgått som Österrikes vicekansler och som partiordförande i FPÖ. Rikskansler Sebastian Kurz har utlovat nyval, förmodligen till hösten. Och i måndags kollapsade Österrikes

regering fullständigt, sedan samtliga ministrar från FPÖ tvingades avgå.

Vill efterlikna Orbán

Skandalen ger ännu ett exempel på de risker som följer med ett högerradikalt parti som kommer till makten, och detta bara dagar före det EU-val där högerradikala väntas göra bättre ifrån sig än någonsin förut. Det handlar inte bara om dessa krafters hemliga kontakter med (vad de tror) är den ryska regimens lojala oligarker. Ibizavideon visar också kristallklart hur ett högerradikalt parti som FPÖ ser på pressfrihet och på oberoende medier - som är en förutsättning för demokrati.

PÅ PLATS
JOAKIM MEDIN
dagens@etc.se

- I videon talar Strache om att ryssarna ska köpa upp Kronen Zeitung, som är Österrikes starkaste och mest populära dagstidning. Han säger att de kan sparka ut några journalister och plocka in några ersättare, så att tidningen hamnar på den rätta politiska linjen. Strache säger även att han vill ha ett likadant mediasystem som i Viktor Orbáns Ungern, säger Rubina Möhring, ordförande för Reportrar utan gränser (RUG) i Österrike, till Dagens ETC.

Ungerns högerradikala premiärminister Orbán har under det senaste decenniet demonterat sitt lands demokrati och gått till hårt angrepp mot pressfriheten. Regeringsnära oligarker har köpt upp nästan samtliga oberoende dags-

Anhängare till österrikiska Frihetspartiet (FPÖ).

BILD MATTHIAS SCHRADER/AP

BILD REPORTRAR UTAN GRÄNSER ÖSTERRIKE

Skandalen kring "Ibizavideon" visar en gång för alla hur högerextrema FPÖ hotar pressfriheten i Österrike, menar Rubina Möhring vid Reportrar utan gränser.

Ungerns högerextrema premiärminister Viktor Orbán har under det senaste decenniet demonterat sitt lands demokrati och gått till hårt angrepp mot pressfriheten.

BILD FRANCISCO SECO/AP

tidningar och andra kommersiella medier, och bytt ut journalisterna mot PR-folk som gjort medierna helt lojala med Orbán.

– Ungern har i princip blivit till en diktatur. Därför är Straches kommentar en oerhörd skandal, för det visar att man är helt emot pressfrihet och mediefrihet, förklarar Rubina Möhring.

Halkar i index

RUG har haft några mycket arbets-tyngda dagar med intervjuer och uttalanden sedan Ibizavideon dök upp. Avslöjandet om FPÖ:s syn på pressfrihet bekräftade vad RUG slagit larm om redan tidigare. Under hösten 2018 uppdagades en annan skandal, när det visade sig att det FPÖ-kontrollerade inrikes-

ministeriet hade uppmanat österrikisk polis att inte längre dela med sig av information till så kallade "negativa medier". Till dessa medier hörde bland annat två av landets största dagstidningar.

I RUG:s nya pressfrihetsindex som kom i april 2019 har Österrike halkat ner fem platser och hamnat på nummer 16. För första gången någonsin har landet inte längre en situation som beskrivs som "bra", utan bara som "tillfredsställande". Rubina Möhring tycker att detta är en mycket oroväckande signal, och understryker att den negativa utvecklingen skett under den konservativ-högerextrema koalitionsregeringens första år vid makten. Både Strache och Kurz har attackerat medier och enskilda

Det här har gjort ganska många journalister oroliga. De som inte är internationellt välkända har blivit rädda för att de riskerar lite för mycket.

journalister vars rapportering man ogillat.

– De har framför allt attackerat och försökt ta kontrollen över public service-TV. Det här har gjort ganska många journalister oroliga. De som inte är internationellt välkända har blivit rädda för att de riskerar lite för mycket. Särskilt om du är ung och nyligen bildat familj så har du inte alltid råd att vara en hjälte.

Hatskandaler

Samtidigt är journalister långt ifrån de enda i Österrike som blivit oroliga när FPÖ kommit till regeringsmakten. Svenska och internationella medier har under det senaste året rapporterat om en rad antisemitiska, antiislamiska och

rasistiska skandaler och utspel som FPÖ:s lokala politiker varit inblandade i. Det senaste exemplet, från i slutet av april, var när en FPÖ-viceborgmästare i Adolf Hitlers födelsestad publicerade en rasistisk dikt som jämförde migranter med rättor.

Organisationen Mauthausenkommittén, som bildades av Österrikes judiska församlingar, den katolska kyrkan och fackliga krafter för att utbilda om Förintelsen och rasism, har dokumenterat dessa rasistiska skandaler i flera rapporter.

– Men det är bara fall som har blivit beskrivna i medierna. Det finns ett mycket större mörkertal. Och det har också skett en ökning av dessa incidenter efter att FPÖ

Marcin Szwed varnar för att ett EU med starkare högerradikaler kan försvaga EU:s intervention för att skydda Polens demokrati. BILD JOAKIM MEDIN

Polens premiärminister Mateusz Morawiecki. BILD FRANCISCO SECO/AP

Christa Bauer vid Mauthausenkommittén har sett en tydlig uppsving i rasistiska utspel och normaliserad vardagsrasism när högerradikala FPÖ kommit till makten. BILD JACQUELINE GODAN, MAUTHAUSENKOMMITTÉN

kom till makten, även vad gäller antisemitism och referenser till den nazistiska ideologin, säger Mauthausenkommitténs ordförande, Christa Bauer.

Nazitzkopplingar

Utspelen som skrämmar både judar, muslimer och invandrare har sin grund i att FPÖ bildades av österrikiska ex-medlemmar i Adolf Hitlers nazistparti på 1950-talet. Christa Bauer säger att FPÖ alltid har varit högerradikaler, som har placerat in människor i olika fack och attackerat dem. På 1980-talet ersattes judarna av muslimer och invandrare som huvudfienden.

– Många människor har röstat på FPÖ för att de har trott på partiets skrämselfretorik, blivit rädda och trott att FPÖ kan skydda dem.

FPÖ gjorde stor comeback som en politisk kraft under 2015, flyktingkrisens år. Christa Bauer säger att hon tydligt kunnat se hur rasismen har normaliserats i samhället, i takt med att FPÖ har vuxit. Främlingsfientliga kommentarer som hade lett till avgång för fem år sedan, möts av en axelryckning idag. Kritikererna säger att den konservativa rikskanslern Kurz har reagerat på samma sätt.

– Vi undrar själva varför Kurz inte reagerat starkare mot FPÖ:s rasism. Han har haft många chanser på sig. De judiska församlingarna i Österrike vägrar fortfarande träffa FPÖ:s politiker. Det handlar väl om att han inte velat förlora makten genom att förlora sin regeringspartner. Och han är inte

den enda politikern i Europa som idag samarbetar med högerradikala partier.

Till makten på egen hand

Men i vissa europeiska länder behöver de högerradikala krafterna inte ens samarbeta med andra partier för att komma till makten. Jämte Ungern är Polen det andra landet i EU där ett högerradikalt parti har bildat regering på helt egen hand. Här finns ett ännu tydligare facit över hur negativt demokratin sedan har påverkats. Regeringspartiet Lag och rättvisa (PiS) har även de attackerat pressfriheten. Likt Orbán i Ungern har PiS också gått till angrepp mot demokratis maktodelningsinstitutioner. Man såg till att politisera public service-medierna

De judiska församlingarna i Österrike vägrar fortfarande träffa FPÖ:s politiker.

omedelbart efter makttillträdet 2015. Man har politiserat statstjänstemännens tillsättningar, tagit kontrollen över de offentliga åklagarna och konstitutionsdomstolen.

En berättigad fråga är då: gör EU något för att stoppa det här? EU har upprepade gånger protesterat mot den polska regeringens auktoritära politik. Polens högsta domstol har själv vänt sig till EU-domstolen med förfrågningar, för att få hjälp att bevara sitt oberoende. Problemet är att regeringen arbetar snabbare än vad EU-byråkratin gör.

– I slutet av april skapade regeringen en ny lag som innebär att vissa rättsfall som har drivits av domstolar har rivits upp och måste påbörjas på nytt. Det betyder att den polska högsta domstolen måste dra tillbaka sina förfrågningar från EU-

Demonstration i Polens huvudstad Warszawa efter att regeringen infört en reform som tvingat domare att pensioneras.

BILD CZAREK SOKOLOWSKI/AP

domstolen. Det här kan betraktas som en form av regeringspåtryckning, eller till och med en regeringsorder till domstolen, vilket lär vara ett brott mot EU-lag, säger Marcin Szwed, som är advokat vid polska Helsingforsstiftelsen och biträdande lektor i konstitutionsrätt vid Warszawas universitet.

Inne längre demokratiskt

Innan EU-byråkratin hinner reagera på denna sak lär regeringen ha gjort ytterligare förändringar. Sakta men säkert försvagas därmed det demokratiska systemet i Polen. Marcin Szwed anser att Polen inte längre har en fungerande rättssäkerhet. Regeringens kontroll över delar av domstolsväsendet gör att Polen också har upphört att vara

en konstitutionell demokrati. Det styrande partiet har använt domstolsväsendet för att gynna sina egna politiska intressen, till exempel för att benåda partikamrater som har dömts för brott av lägre domstolar.

Polens regering har ibland visat försiktig välvilja på den internationella scenen och dragit tillbaka lagar som fått skarp EU-kritik – bara för att några månader senare införa nya, snarlika lagar. Man försvarar hela tiden sitt agerande med att man vill ”rensa” domstolarna på korrupta kommunister som hängt sig kvar från tiden innan systemskiftet 1989. Polens premiärminister Mateusz Morawiecki sa i ett tal på New York University i april, att de gör precis samma sak som Charles de Gaulle

Polen kan mista ett av våra viktigaste verktyg som sätter press på vår regering.

gjorde efter det andra världskriget, när de Gaulle rensade Frankrikes domstolar på nazikollaboratörer. Marcin Szwed menar att det här är ett befängt resonemang.

– Särskilt den högsta domstolen ”rensades” på kommunister redan efter den demokratiska transitionen 1989. Det är helt osant att vi har samma domare nu som vi hade på den gamla tiden. Det kan finnas några enstaka, äldre domare kvar i lägre domstolar, men deras existens berättigar inte de mycket omfattande reformer som regeringen drivit igenom.

Syftet är, som redan visat sig i den auktoritära regeringens övriga politik, att konsolidera makten. Marcin Szwed betonar att den politiska oppositionen och civilsamhället i Polen ännu

inte har tappat hoppet om att EU kan lyckas intervensera i Polen för att rädda det demokratiska systemet. Det faktum att EU-domstolen och andra internationella organ finns och agerar som de gör, innebär att regeringen inte har total frihet att genomföra politiska reformer.

– EU ger oss än så länge något slags skydd. Men alldeles strax är det EU-val och det finns en risk för att EU-parlamentet kommer att få många fler politiker i sig som delar det polska regeringspartiets politiska syn. Det riskerar att förändra hur EU blandar sig in i sina medlemsländers rättssäkerhet och andra frågor. Om det sker, så kan Polen mista ett av våra viktigaste verktyg som sätter press på vår regering. •